

ՍՈՆԱ ԹՈՐՈՍՅԱՆ

Հայ-Ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի ժուռնալիստիկայի տեսության և պատմության ամբիոնի հայցորդ

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՍԻ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԱՐԴԻ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՆՈՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Վերջին ժամանակներս տեղեկատվական տեխնոլոգիաների աննախադեպ առաջընթացը հանգեցրեց նրան, որ այն դարձավ պետական կառավարման և միջազգային դիվանագիտության կարևոր գործոն: Կարելի է բաժանել այն տեսակետը, որ «21-րդ դարում տեղեկատվական պատերազմը միջազգային քաղաքականության իրականացման հիմնական միջոցն է, գերակայող գործոն քաղաքական, տնտեսական, հոգևոր իշխանության հասնելու համար:»¹

Եթե մի կողմ թողնենք Ի.Պանարինի՝ միջազգային քաղաքականությունում տեղեկատվական պատերազմի դերի չափազանցված գնահատականը, նրա նշանակությունը միջպետական հարաբերություններում դժվար է թերագնահատել: Իրականում միջպետական հարաբերությունները առաջնահերթորեն կարգավորվում են պետությունների շահերով և նրանց հետապնդած նպատակներով: Միաժամանակ տեղեկատվական պատերազմները որոշակիորեն «խմբագրում են» արտաքին քաղաքականության առաջնահերթությունը:

Արտաքին քաղաքական գործընթացները ցույց են տալիս, որ արդի պայմաններում տեղեկատվական պատերազմները անխուսափելի են, այնպես, ինչպես անխուսափելի են երկրների և ժողովուրդների միջև տնտեսական, քաղաքական և այլ հակամարտությունները:

Հայ իրականությունում արտաքին մարտահրավերներին դիմակայելու համար կարևորվում է հասարակության անդամների բարոյահոգեբանական պատրաստվածությունը: Այս խնդրում կարևոր դերակատարում ունի քաղաքական հրապարակախոսությունը:

Քաղաքական հրապարակախոսությունը կոչված է տեսական մակարդակով և փաստական

հարուստ նյութի ընդգրկմամբ հիմնավորել հայոց պատմության, մշակույթի, երկրի զարգացման փիլիսոփայությունը, աշխարհակարգավորման քաղաքական սեփական կոնցեպցիան: Այդ ամենը հնարավորություն կընձեռի հայ քաղաքական մըտքին մշակել բոլոր ճակատներում տեղեկատվական պայքարի ռազմավարությունը և մարտավարությունը:

Սակայն սխալ կլիներ պատկերացնել, թե սոսկ հրապարակախոսական տեսական մտավարժանքները կարող են հանգեցնել տեղեկատվական պատերազմում հաղթանակի: Հրապարակախոսությունը և նրա լսարանը՝ որպես մեկ միասնական գործընթացի բաղադրամաս, գործում նշանակություն կարող են ունենալ, եթե ապահովվի երկրի կենսագործունեության բոլոր ոլորտների՝ կրթության, գիտության, տնտեսության և մշակույթի առաջընթացը:

Ժամանակակից հասարակության համընդգրկուն տեղեկատվացումը, որը որոշում է աշխարհի պատկերը, հանգեցրեց նրան, որ ներկայումս սոցիալական առաջադիմության և մարդկային քաղաքակրթության կարևոր գործոն են դարձել մշակույթը և կրթությունը: Փաստորեն, ինտերնետի հնարավորության շնորհիվ տեղեկատվական ներթափանցման հնարավորության ընդլայնումը կամաց-կամաց փոփոխում է մարդու փոխգործողությունը շրջակա միջավայրի (բնություն, սոցիալական, մշակութային և այլն) հետ: Կենդանի շփումը, որը բնորոշ է տեղեկատվության ավանդական փոխանցման ձևին, գալիս է փոխարինելու վիրտուալ ձևը:

Անհատի ձևավորման և զարգացման կարևորագույն գործոններից մեկը, որը ապահովում է նրա հաջող գործունեության պայմանները,

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

դառնում է տեղեկատվության հոսքում կողմնորոշումը, տեղեկատվական ռեսուրսների օպերատիվ որոնումը և ակտիվ օգտագործումը:

Ուստի էապես փոփոխվում է նաև քաղաքական հրապարակախոսության դիմագիծը: Այն առավել չափով պետք է ուղղված լինի փաստերի և իրողությունների վերլուծականին, քանի որ արդի հասարակության անդամները աչքի են ընկնում խիստ տեղեկացվածությամբ:

Տեղեկատվական պատերազմում Հայաստանի դերակատարման հստակեցումը պահանջում է պարզաբանել, թե աշխարհաքաղաքական և տարածաշրջանային ինչպիսի պայմաններում են իրականացվում մեր երկրի արտաքին քաղաքական գործընթացները:

Վերջին տարիներին աշխարհաքաղաքական և աշխարհառազմավարական խոշոր փոփոխությունները հանգեցրին Հարավային Կովկասում էական փոփոխությունների:

Սեփական ինքնության հաստատումը ամբողջ հետխորհրդային տարածաշրջանում հանգեցրին նոր ճանաչված կամ փաստացի գործող պետությունների ձևավորմանը:

Հարավային Կովկասում խորհրդային պետության փլուզումից հետո ստեղծվեց միանգամայն նոր աշխարհաքաղաքական իրավիճակ: Ձևավորվեց շահերի և հակադրությունների յուրատեսակ միահյուսում խոշոր և տարածքային տերությունների միջև: Առաջացավ միջազգային սուր մրցակցության և լարվածության պոտենցիալ օջախ, որը բացասաբար է ազդում Հարավկովկասյան տարածաշրջանի կայունության վրա:

Միջազգային լարվածության նման իրավիճակում տարածաշրջանի պետությունները փորձեցին լուծել տարիներ ի վեր կուտակված ազգամիջյան խնդիրները:

Սակայն այդպես էլ չհաղթահարվեցին տարածաշրջանի պետությունների միջև բախումները, որոնք կրում են ռազմաքաղաքական, միջպետական և ազգամիջյան բնույթ: Դրա հետևանքով ոչ կայուն և հակասական բնույթ ունի նորանկախ պետությունների քաղաքականությունը:

Դրությունը խորանում է նրանով, որ խոշոր պետությունները փորձում են իրենց ազդեցությունը տարածել, իսկ մյուսներն էլ՝ արդեն ձևավորված հնարավորությունները պահպանել ռազմավարական նշանակություն ունեցող տարածաշրջանում:

Տեղեկատվական պատերազմում վերջին երկու տասնամյակում Հայաստանի Հանրապետության հիմնական հակառակորդը Ադրբեջանն էր, իսկ հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման վերջին 2-3 տարվա փորձերից հետո ուժգնացավ նաև Թուրքիայի հետ գաղափարաքաղաքական հակամարտությունը:

Եթե ադրբեջանական կողմը Հայաստանի հետ տեղեկատվական պատերազմում դիմում է պարզունակ այնպիսի գործողությունների, ինչպիսիք են հայկական կայքերի վնասագերծումը, դրանց ոչնչացումը կամ բովանդակության փոփոխումը, ապա Թուրքիան ընտրել է Հայաստանի դեմ գաղափարական քարոզչության՝ իր կարծիքով, նրբին եղանակ: Թուրք պետական գործիչներից ոմանք հանդես են գալիս Հայաստանի հետ բարիդրացիական հարաբերությունների հաստատման հայտարարություններով, իսկ ոմանք էլ՝ կոշտ դիրքորոշման դրսևորմամբ:

Միջազգային հասարակությունը և հատկապես գերտերությունները քաջ գիտակցում են թուրքական քաղաքական խաղերի էությունը, սակայն գերադասում են աչք փակել այդ իրողության վրա:

Այս խնդրում հետևողական չէ նաև հայ քաղաքական հրապարակախոսության դիրքորոշումը, որը հիմնականում որդեգրել է հակաթուրքական զգուշավոր քարոզչության մարտավարությունը:

Արտաքին քաղաքական հիմնախնդիրներից կարևորագույնը Հայաստանի համար մնում է Ղարաբաղյան հիմնախնդրի հանգուցալուծումը:

Ադրբեջանի և Հայաստանի միջև հակամարտության հիմքում ընկած են տարածքային վեճը, պատմամշակութային մրցակցությունը և ազգամիջյան անհանդուրժողականությունը:

Հայկական քաղաքական հրապարակախոսությունում այս հակամարտության լուծման գործում առաջնայնությունը տրվում է հայ ազգաբնակչության անվտանգության ապահովմանը և ազգերի ինքնորոշման իրավունքի իրականացմանը, որը հիմնավոր է պատմական և մարդասիրական տեսանկյունից:

Ադրբեջանական քարոզչությունում գլխավորը յոթ տասնամյակ առաջ հայկական բռնադատված տարածքները վերադարձնելու խնդիրն է:

Ադրբեջանական հրապարակախոսական բնույթի նյութերին թեթևակի ծանոթացումը բերում է այն համոզման, որ անկախ քաղաքական և կու-

սակցական կողմնորոշումից, նրանցում գերիշխում են միասնական հակահայկական տրամադրությունները:

Հայ քաղաքական հրապարակախոսությունում դրսևորվում է հաճախ անհիմն հանդուրժողականություն: Պատշաճ հետևողականությամբ չեն մերկացվում ադրբեջանական ռազմատենչ քարոզչությունը: Երբեմն տպագրվող նյութերում անհարկի խոսվում է ազատագրված տարածքները Ադրբեջանին հանձնելու մասին:

Նկատելի է, որ Ղարաբաղյան հիմնահարցի վերաբերյալ հրապարակախոսական բնույթի նյութեր ամենից հաճախ տպագրում են «Հայաստանի Հանրապետություն» և «Նովոյե վրեմյա» թերթերը:

«Նովոյե վրեմյա» թերթը հաճախակի է անդրադառնում Ղարաբաղյան հիմնահարցի կարգավորման խնդրին, տպագրելով հարցազրույցներ, ծավալուն հոդվածներ և այլն: Հրապարակախոս Ս. Ջուլյանը Ղարաբաղի հիմնախնդրի խաղաղ կարգավորման գործընթացում առաջնային է համարում հակամարտող կողմերի միջև փոխվստահության առաջացումը:

Հեղինակը ընդգծում է, որ այդ նպատակին հասնելու համար կան որոշակի նախադրյալներ, քանի որ հրադադարի ռեժիմը, լավ թե վատ, գործում է առանց միջազգային դիտորդների և խաղաղար ուժերի միջամտության: Այսինքն, չնայած ադրբեջանական կողմի ռազմատենչ հայտարարություններին, հակառակորդը նույնպես գիտակցում է ռազմանակ գործողությունների ծավալման կործանարար նշանակությունը:

Ս. Ջուլյանը հիմնավորում է այն միտքը, որ բանակցային գործընթացին Լեռնային Ղարաբաղի մասնակցությունը կարող է հանգեցնել հիմնախնդրի դրական լուծմանը:

Ղարաբաղյան հիմնախնդրի կարգավորման հարցում հայկական կողմի կառուցողական դիրքորոշումը հակադրվում է ադրբեջանականի ռազմատենչ հայտարարություններին: Հեռատեսորեն Հայաստանը, ի հակադրություն ադրբեջանականի, ընդգծում է, որ Ադրբեջանի հետ հակամարտությունը ամենևին չի կրում կրոնական բնույթ: Մինչդեռ Ադրբեջանին հաջողվում է իսլամական բոլոր կոնֆերանսներում հակահայկական բնույթի բանաձևեր պարտադրել: Ակամա մտաբերում ես Ս. Հանդիկտոնի այն միտքը, որ «Քանի դեռ իսլամը

մնում է իսլամ, իսկ Արևմուտքը՝ Արևմուտք, այս երկու հզոր քաղաքակրթությունների միջև սկզբունքային հակամարտությունը կշարունակվի հետագա փոխհարաբերությունների այնպիսի ընթացքով, ինչպիսին դրանք եղել են անցած 14 հարյուրամյակներում»²:

Ադրբեջանի ապատեղեկատվական աշխատանքը Ղարաբաղյան հիմնահարցի շուրջը ունի երկակի ուղղվածություն: Նախ՝ երկրում սրել հակահայ տրամադրությունները և դրա հիման վրա միավորել հասարակայնությանը: Արտաքին ապատեղեկատվությունը նպատակ է հետապնդում համաշխարհային կարծիքը ձևավորել հայկական ագրեսիայից տուժած ադրբեջանական դրական իմիջի ստեղծմամբ:

Հակահայկական գործողությունները ամենօրյա բնույթ են կրում և դարձել են ադրբեջանական քարոզչական մեքենայի կարևոր մասը: Հարկ է ընդգծել, որ ադրբեջանցիները իրենց ապատեղեկատվական գործողություններում հասել են որոշակի հաջողությունների, ինչը վկայում է միջազգային տարբեր առյուծներում ոչ հայանպաստ բանաձևերի ընդունումը:

Ադրբեջանական կողմը հակահայկական քարոզչությունում օգտագործում է նաև եվրոպական երկրներում ադրբեջանական համայնքների հնարավորությունները: Բրյուսելում լույս է տեսնում «Եվրոխաբար» («Euroxeber») թերթը, Մոսկվայում՝ «Ազեռոս» և «Ազերբայջանսկի կոնգրես» թերթերը, Փարիզում «Լե Պոն-Մոստ» ամսագիրը և այլն, որոնք հակահայկական քարոզչություն են իրականացնում, տպագրելով ոչ միայն ադրբեջանցի հեղինակների, այլև իրենց պատվերով գրված այլազգի հրապարակախոսների նյութերը:

Այդ ֆոնի վրա շատ դժգույն է տեղեկատվական պատերազմում հայ քաղաքական հրապարակախոսության գործունեությունը: Դեռևս հստակեցված չեն տեղեկատվական պատերազմում հայկական կողմի գործելակերպի մեթոդները և եղանակները:

Հայաստանի Հանրապետության պարբերականներում հրապարակախոսական նյութերը կրում են ոչ թե հարձակողական, այլ ընդամենը հակառակորդի քարոզչությունը հերքելու բնույթ:

Գրեթե չի օգտագործվում սփյուռքի մտավոր ներուժը քաղաքական հրապարակախոսության և հակառակորդ կողմի դեմ հակաքարոզչու-

թյունում:

Հայ քաղաքական հրապարակախոսությունում նոր երևույթ է ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետ առնչվող հիմնահարցերի քննությունը: Այն փաստորեն տնտեսական հիմնախնդրի հետ միասին դառնում է նաև Հայաստանի Հանրապետության միջազգային քաղաքականության լուսաբանման կարևոր ուղղություններից մեկը: Այս ոլորտում հրապարակախոսները իրենց գործունեությունում գրական ընդունակությունները զուգակցում են տնտեսագետ վերլուծաբանների հատկանիշների հետ: Նրանք կարողանում են բացահայտել երկրի տնտեսական զարգացման նոր միտումները և կանխատեսել հետագա հեռանկարները:

Կարևոր է նաև, որ նրանք իրենց շարադրանքը ներկայացնեն հանրությանը համոզիչ փաստարկումներով, որը հնարավորություն է տալիս ընդլայնել ընթերցողների լսարանը:

Հասարակության շրջանում առանձնակի հետաքրքրություն են առաջացնում հատկապես այն նյութերը, որոնք փորձում են բացահայտել համաշխարհային տնտեսական գործընթացները և նրա հետ առնչվող ճգնաժամը:

Մասնագետները ընդգծում են, որ Հայաստանում ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը կապված է ոչ թե ներքին հիմնախնդիրների, այլ ԱՊՀ-ի երկրներ Հայաստանի արտադրանքի ծավալների նվազմամբ: Մյուս հանգամանքը Ռուսաստանից մեր հանրապետություն փոխանցվող գումարների կրճատումն է:

Հարկ է ընդգծել, որ վերջին տարիներին Հայաստանի տնտեսությունը վերընթաց զարգացում էր ապրում, որը պայմանավորված էր շինարարության հսկայական աճով: Բավական է ասել, որ այդ շրջանում շինարարությունը կազմում էր ներքին համախառն արտադրանքի 30 տոկոսը:

Արտաքին ֆինանսական ներարկումների խիստ կրճատումը Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության հետագա զարգացումը դարձնում է խիստ անորոշ:

Ճշմարիտ է, գլոբալիզացիայի բացասական ազդեցությունը մեր հանրապետությունում այնքան էլ ուժեղ չէ, քանի որ մեր պետությունը այնքան էլ ներգրավված չէ ինտեգրացիոն պրոցեսներում: Այնուամենայնիվ գործազրկությունը Հայաստանում շարունակ աճում է:

Ժամանակակից աշխարհը դառնում է ավել-

լի փոխկապակցված, նախադրյալներ են ստեղծվում ժողովուրդների փոխհամագործակցության խորացման համար:

Չարգացման ավելի բարձր աստիճանում գտնվող ժողովուրդները փորձում են օբյեկտիվորեն գնահատել անցյալը և ներկայիս իրողությունները, նրանցում նշմարվող նեգատիվ երևույթներին տալ ճշմարտացի գնահատական: Այն հանգեցնում է քաղաքակրթական ինքնագիտակցության աճին՝ միաժամանակ ամենևին չսքողելով միջքաղաքակրթական տարբերությունները:

Ճշմարտացի է այն մոտեցումը, որ պատմությունը միշտ էլ եղել է փաստարկ քաղաքական վիճաբանությունում: Միևնույն իրադարձությունները ամեն երկիր և քաղաքական ուժ գնահատում է յուրովի: Սակայն ներկայումս գոյություն ունեն ժամանակի մարտահրավերներ: Գլխավորը պատմական փաստերի օբյեկտիվ գնահատականն է, տարբեր ժողովուրդների մոտեցումները հաշվի առնելը:

Հայ հասարակայնությունը առանձնապես զգայուն է ցեղասպանության համաշխարհային ճանաչման հետ առնչվող հարցերի քննության խնդրում: Այն հատկապես կարևորվում է համայն հայության բարոյահոգեբանական միավորման տեսակետից:

Փաստ է, որ սփյուռքում զգալիորեն նվազել է հայության համախմբումը Հայ Առաքելական Եկեղեցու շուրջը, քանի որ այն պառակտված է երկու մասի: Բացասական դեր են խաղում նաև հայության տարբեր հատվածների կրոնական տարատեսակ կողմնորոշումները:

Ազգը միավորելու իրենց կարողությունները նվազեցրել են նաև սփյուռքի քաղաքական կուսակցությունները:

Սփյուռքահայությանը Հայաստանի հետ կապելու փորձեր են կատարում հայկական ՋԼՄ-ները:

Սակայն ներկայումս հայության տարբեր հատվածների միավորման առաջնային գործոն է դարձել Հայոց Մեծ Եղեռնի համընդհանուր ճանաչման համար պայքարի ծավալումը:

Հայաստանի Հանրապետությունը և սփյուռքը, ըստ էության, ներգրավված են ցեղասպանության և Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետության ճանաչման համատեքստում: Խնդիրը այնքան ընդգրկում է, որ մեր հանրությունը վեր է ածվում տեղեկատվական պատերազմների սուբյեկ-

տի: Յեղասպանության միջազգային ճանաչման խնդրում առավել ակնհայտ տեղեկատվական հասկանալիությունը Թուրքիայի հետ է, մինչդեռ Լեռնային Ղարաբաղի խնդրում՝ Ադրբեջանի:

Թուրքիան, օգտագործելով հնարավոր բոլոր միջոցները, փորձում է կանխել տարբեր պետությունների կողմից Յեղասպանության ճանաչման գործընթացը:

Եղեռնի թեման՝ որպես կենտրոնական հարց, գտնվում է սփյուռքահայ պարբերականների ուշադրության կենտրոնում: Հայաստանի Հանրապետությունում, սովորաբար, այդ թեմային անդրադառնում են ապրիլի 24-ի կապակցությամբ:

Ուշագրավ է «Իտալացին և մեծ եղեռնը», հրապարակախոսական գրախոսությունը, ուր ներկայացված է հայերին և Հայաստանին վերաբերող երեք գրքերի հեղինակ Ջ. Գուայտայի «Ճիշ Արարատից», «Արմին Վեգները» և «Հայերի ցեղասպանությունը» գիրք-ալբոմը: «Հայաստանի Հանրապետություն» թերթը մեջբերում է իտալացու խոսքերը, որ եղեռնը «հանցագործություն է մարդկանց և նաև իմ հանդեպ»³:

Այս նույն թեման արծածվում է թերթի մեկ ուրիշ հրապարակման մեջ՝ արտատպելով Ստամբուլի «Մարմարա» օրաթերթի հրապարակումը, որտեղ տպագրված էր թուրքահայ թերթի խմբագրի քաղաքական բնույթի հարցազրույցը հայաստանցի տնտեսագետի հետ: Հոդվածը եզրափակվում է հետևյալ դատողությամբ. «Թուրքիայի կառավարությունը պետք է ուժ գտնի ընդունելու 1915 թ. եղեռնը»⁴:

Նկատի ունենալով թուրքական և ադրբեջանական քարոզչամիջոցների հակազդեցությունը այս խնդրում՝ հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացը խթանելու համար հարկ է օգտագործել սփյուռքի կազմակերպությունների և ՋԼՄ-ների ողջ ներուժը: Մինչդեռ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքական հրապարակախոսությունը գործում է մեկուսի:

Հայկական հասարակության կողմից ինքնաճանաչման ճգնաժամը ներկայումս հաղթահարվում է գլխավորապես էթնիկական նույնականացմամբ: Այս իմաստով առանձնահատուկ նշանակություն ունի հայրենիք-սփյուռք կապերի սերտացումը:

Հայաստանի Հանրապետությունում սփյուռքի հետ առնչվող խնդիրները այնքան հու-

զական են, որ դարձել են Հայաստանում հասարակական երկխոսության հաստատման կարևոր ազդակներից մեկը: Հայրենիք-սփյուռք կապի ամրապնդման հիմնախնդիրը կարևոր տեղ է զբաղեցնում հայաստանյան քաղաքական հրապարակախոսության մեջ:

Անկախ քաղաքական դիրքորոշումից, հրապարակախոսները միասնական տեսակետ են մշակել Սփյուռք-Հայաստան կապերի ամրապնդման գործում:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքական հրապարակախոսությունում հնչում է այն գաղափարը, որ սփյուռքի հետ առնչվող խնդիրներում անհրաժեշտ է մշակել հստակ պետական գաղափարախոսություն և գործելակերպ: Այն ստիպում է խորությամբ ուսումնասիրել սփյուռքի ձևավորման բուն գործընթացը, նրա զարգացումը և գործունեության մեխանիզմը:

Թերևս այդ նպատակի իրականացմանն է ուղղված նորաստեղծ սփյուռքի նախարարությունը:

Սփյուռքի ֆեռմենտի բացատրության գործում նշանակալից է ամերիկացի գիտնական Մաֆրանիի տեսակետը, որը գերծ չէ նաև վիճահարույց կողմերից⁵: Ըստ նրա սփյուռքի համար կարևոր է այն գիտակցությունը, որ նա բնակվում է «իր երկրի սահմաններից դուրս», օտարի զգացումը նոր տեղում: Առաջնային նշանակություն ունի նաև «պատմական հիանալի հայրենիքի» առասպելը, երազանքը՝ վերադառնալու պատմական հայրենիք:

Այդ իմաստով հայության համար կարևորվում է նաև պատմական հայրենիք վերադառնալու երազանքը, մշտական կապը նրա հետ, հայրենիքի նկատմամբ վերաբերմունքը որպես էթնոսի և համերաշխության խորհրդանիշ:

Գլոբալիզացիան և մեծ պետությունների քայքայումը հրատապ դարձրին բազմաթիվ սփյուռքների իրավական և փաստացի ճանաչումը: Այդ իսկ պատճառով կարևոր է ժամանակակից սփյուռքները տարբերակել պատմական հայրենիքի ունեցած կարգավիճակով, պատմական հայրենիքում ունեցած դիրքով, սփյուռքում ունեցած կարգավիճակով:

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Գրաֆիկական առումով այն ներկայացնում է հետևյալ պատկերը.

Պատմական հայրենիքի կարգավիճակով	Պատմական հայրենիքում ունեցած դիրքով	Սփյուռքում ունեցած կարգավիճակով
1. Էթնիկական միասնական սփյուռք 2. Սփյուռք՝ միասնական պատմական հայրենիքով 3. Բազմաքանակ համայնք՝ առանց միասնական պատմական հայրենիքի	1. «Էնդոսփյուռք», որոնք մեկնել են երկրից մշտական բնակչության 2. Երբևէ չեն բնակվել պատմական հայրենիքում	1. Սփյուռքի անդամները 2. Կազմակերպված խումբը 3. Խմբակցություն (հայրենակցական միություն) 4. Սփյուռքի անդամները «միասնական ազգային օջախով»

Նման պարագայում էապես կփոխվի նաև քաղաքական հրապարակախոսության դիմագիծը, որը զգացմունքային նախասկզբից անցում կկատարի դեպի առավելապես բանականը:

Հայաստանի հասարակության լայն շրջաններում զգալի հետաքրքրություն է առաջացնում յուրաքանչյուր տարի անցկացվող սփյուռքի ուսուցիչների՝ մայր հայրենիքում վերապատրաստման գործընթացը:

Սփյուռքահայ ուսուցիչների վերապատրաստումը թելադրված է ոչ միայն սփյուռք-հայրենիք կապերի ամրապնդման, այլև արտասահմանում աշխատող հայ ուսուցիչների մասնագիտական որակավորման և ընդհանուր մշակույթի բարձրացման անհրաժեշտությամբ:

Բարձրակարգ ուսուցչական կադրերի առկայությունը սփյուռքի հայկական դպրոցներում կնպաստի սփյուռքահայ երիտասարդության՝ իրենց բնակության երկրների լիարժեք քաղաքացիներ ձևավորելու գործին:

Հայաստանյան հրապարակախոսական նյութերում ավելի շատ նյութեր են տպագրվում հեռավոր սփյուռքի, քան Ռուսաստանի հայկական սփյուռքի վերաբերյալ:

Ռուսաստանի հայ համայնքի կյանքը լուսաբանող նյութերը ունեն առավելապես քննադատական բնույթ: Այսպես, ընդգծվում է, որ Ռուսաստանում հայերի ճնշող մեծամասնությունը ապրում է անձնական հոգսերով: Փոքրաթիվ հայկական խմբավորումներն էլ սովորաբար ձգտում են միայն պաշտպանելու սովորական և հարմարավետ միկրոմիջավայրը:

Ռուսաստանում գործող հայկական ընդամենը մի քանի տասնյակ հասարակական կազմակերպությունները չունեն հասարակական լուրջ դե-

րակատարում:

Սակայն մաշտաբային առումով նկատելի է սփյուռքահայության հասարակական կյանքի աշխուժացումը: Այս պարագայում դրսևորվում են նաև տարատեսակ մոտեցումներ և ձևավորվում այլևայլ մտայնություն: Օրինակ՝ ոմանք պնդում են, թե իբր սփյուռքը և Հայաստանի Հանրապետությունը ունեն տարատեսակ նպատակներ: Նման դիրքորոշման դեպքում ճեղքվածք կառաջանա հայության տարբեր հատվածների միջև:

Դատապարտելի է նաև սփյուռքում առանձին անձանց կողմից հնչող այն տեսակետը, թե պետք է ստեղծել սեփական պառլամենտը: Համայն հայության կենտրոնը եղել և մնում է Հայաստանի Հանրապետությունը: Դրանով իսկ մեծանում է Հայաստանի Հանրապետություն դերը և պատասխանատվությունը, անկախ աշխարհաքաղաքական իրավիճակից, համայն հայության շահերի պաշտպանության գործում:

Դրա համար անհրաժեշտ է մտահոգվել հայությանը հանրապետությունում և սփյուռքում համախմբված հանրություն ձևավորելու համար:

Ամփոփելով ասենք, որ տեղեկատվական պատերազմում Հայաստանի Հանրապետությունը չունի հստակ դիրքորոշում, մշակված ռազմավարություն և փաստացիորեն զիջում է ադրբեջանական և թուրք քարոզչությանը: Վերջիններս հակահայկական քարոզչությունում ներդրում են հսկայական նյութական միջոցներ և մտավոր ներուժ:

Հայաստանի Հանրապետությունում հասարակական տարբեր ուժեր և քաղաքական կուսակցություններ միասնական տեսակետ չեն դրսևորում Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդրի հնարավոր լուծման ուղիների վերաբերյալ: Մինչդեռ ասենք, Ադրբեջանում այս խնդրի նկատմամբ մշակվել է

միասնական մոտեցում և ակտիվորեն քարոզվում է անզիջում, հակահայկական տեսակետ:

Հանրապետությունում կրքեր են բորբոքվում պետության արտաքին քաղաքականության կողմնորոշիչների վերաբերյալ, որոնք հաճախ հանգում են արևմտամետների և ռուսամետների՝ միմյանց նկատմամբ փոխադարձ մեղադրանքներ առաջադրելով: Դրանով իսկ հասարակական գիտակցության մեջ ամրագրված է այն տեսակետը, թե իբր Հայաստանի Հանրապետությունը ի վիճակի չէ վարելու ինքնուրույն արտաքին քաղաքականություն, այլ պարտադրված է իրականացնել առնվազն կոմպլեմենտար մոտեցում՝ խուսանավելով գերտերությունների միջև:

Միանշանակ չէ նաև հասարակական տարբեր ուժերի վերաբերմունքը սփյուռքի նկատմամբ:

Ոմանք պնդում են, թե սփյուռքահայերը պետք է օժտված լինեն այն նույն իրավունքներով, ինչ հանրապետության քաղաքացիները: Մի զգալի մասն էլ սփյուռքի հետ համագործակցությունը տեսնում է ոչ թե քաղաքական, այլ մշակութային, տնտեսական ոլորտներում:

Ամփոփելով ասենք, որ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքական հրապարակախոսությունը առաջնային խնդիր պետք է համարի հայ ժողովրդի բոլոր հատվածների միավորումը այնպիսի հիմնարար գաղափարների շուրջը, ինչպիսիք են Արցախի ինքնորոշման ճանաչումը և նրա վերամիավորումը մայր հայրենիքի հետ, Եղեռնի միջազգային ճանաչումը և Սփյուռք-Հայաստան կապերի սերտացումը: Այդ են պահանջում ազգի համընդհանուր շահը և զարգացման հեռանկարները:

¹ Տե՛ս Փանարին Ի. Информационная война и геополитика. М., 2006. С. 6.

² Տե՛ս Хантингтон С. Столкновение цивилизаций, пер. Т. Велимеева, Ю. Новикова. М., 2003. С. 331.

³ Տե՛ս «Հայաստանի հանրապետություն», 16 դեկտեմբերի, 2005թ.:

⁴ Տե՛ս «Հայաստանի հանրապետություն», 11 հոկտեմբերի, 2005թ.:

⁵ Տե՛ս Փանարին Ի. Информационная война и геополитика. М., 2006. С. 6.